

ERKAK VA AYOLLARDA PSORIAZ: JINSGA BOG'LIQ FARQLAR VA DAVOLASH USULLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15022490>

Xudoyqulov Jonibek Musulmonovich,

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti talabasi

jonibekxudoyqulov688@gmail.com

Soatmurod Boyqobilov

Jasurbek Saidov

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya

Psoriaz – surunkali, immun vositali teri kasalligi bo'lib, erkaklar va ayollarda har xil klinik namoyon bo'lishi mumkin. Tadqiqotning maqsadi erkaklar va ayollarda psoriazning jinsga bog'liq farqlarini o'rganish, kasallikning klinik kechishi va davolash usullaridagi xususiyatlarni aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari psoriazning jinsiy farqlari va individual yondashuv asosida davolash strategiyalarini ishlab chiqishga qaratilgan.

Kalit so'zlar

Psoriaz, jinsiy farqlar, immun vositali kasallik, dermatologiya, biologik preparatlar, erkaklar va ayollar.

Abstract

Psoriasis is a chronic, immune-mediated skin disease that can present differently in men and women. The aim of the study was to investigate gender differences in psoriasis in men and women, to identify characteristics in the clinical course of the disease and treatment methods. The results of the study are aimed at developing treatment strategies based on gender differences in psoriasis and an individual approach.

Keywords

Psoriasis, sex differences, immune-mediated disease, dermatology, biologics, men and women.

KIRISH

Psoriaz – immunitetning buzilishi natijasida kelib chiqadigan, surunkali kechuvchi dermatologik kasallik hisoblanadi. Dunyo bo'yicha aholining taxminan 2-3 foizi ushbu kasallikdan aziyat chekadi. Psoriazning rivojlanishida genetik moyillik, immun tizimi disfunktsiyasi va tashqi muhit omillari muhim rol o'ynaydi.

Erkaklar va ayollarda psoriazning namoyon bo'lishi, kasallikning og'irlik darajasi va davolashga javobi bir-biridan farq qilishi mumkin.

So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar psoriazning jinsiy farqlariga oid muhim ma'lumotlarni taqdim etdi. Masalan, ayollarda psoriaz ko'pincha yumshoqroq shaklda kechsa, erkaklarda kasallikning og'irroq shakllari va ko'proq asoratlari kuzatiladi. Ushbu maqolada psoriazning jinsiy farqlarini aniqlash va davolash usullaridagi xususiyatlarni tahlil qilishga harakat qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, psoriaz erkaklar va ayollar orasida turli xil epidemiologik va klinik xususiyatlarga ega. Xalqaro dermatologik tadqiqotlar psoriazning jinsiy farqlari bo'yicha bir qancha muhim ma'lumotlarni aniqlagan. Masalan, Lambert va boshqalar (2021) tadqiqotida ayollar psoriazning yengil shakliga ko'proq moyil bo'lsa, erkaklarda kasallikning og'irroq shakllari uchrashi tasdiqlangan.

Psoriazning immun-patogenezi o'rganish shuni ko'rsatadiki, ayollarda estrogen gormonlari T-hujayralar faolligini tartibga soladi va bu psoriazning yumshoq shaklda kechishiga sabab bo'ladi. Erkaklarda esa androgenlar immun javobni kuchaytirib, kasallikning og'irroq shakllariga olib keladi (Smith et al., 2020).

Biologik preparatlar bilan davolash usullari sohasida erkak va ayollarda terapevtik javoblar orasida farqlar aniqlangan. Masalan, TNF- α inhibitörleri ayollarda yengil kechishda samarali bo'lsa, erkaklarda IL-17A antagonistlari ko'proq natija beradi (Johnson et al., 2019).

Tadqiqotda 18 yoshdan 65 yoshgacha bo'lgan psoriaz bilan og'rigan 200 nafar bemor ishtirok etdi. Ishtirokchilar ikki guruhga bo'lindi: 100 nafar erkak va 100 nafar ayol. Bemorlarning psoriaz og'irlik indeksi (PASI) baholandi va klinik simptomlar tahlil qilindi.

Ishlatilgan usullar:

Anketaviy so'rov – bemorlarning kasallik tarixi, simptomlar va davolashga bo'lgan javoblari to'plandi.

Klinik baholash – dermatologik tekshiruv yordamida kasallikning og'irligi va tarqalish sohalari aniqladi.

Statistik tahlil – jinslar orasidagi farqlarni aniqlash uchun Student t-testi va khi-kvadrat testi qo'llandi.

Tadqiqotda biologik preparatlarning samaradorligi ham baholandi. Ishtirokchilar 6 oy davomida kuzatildi va davolanishga bo'lgan individual javoblar qayd etildi.

NATIJALAR

Natijalar shuni ko'rsatdiki, erkaklarda PASI indeksi o'rtacha $18,7 \pm 2,3$ bo'lsa, ayollarda bu ko'rsatkich $12,5 \pm 1,9$ ni tashkil etdi ($p < 0,05$). Erkaklarda ko'proq tirnoq psoriazi va artrit kuzatilgan bo'lsa, ayollarda soch qismida psoriaz ustunlik qildi.

Biologik preparatlar bo'yicha tahlillar ayollarda TNF- α ingibitorlari 76% samaradorlik ko'rsatgan bo'lsa, erkaklarda IL-17A antagonistlari 82% natijaga erishganini ko'rsatdi.

Bundan tashqari, ayollar guruhida psoriazning yengil shakli ko'proq qayd etildi (58%), erkaklarda esa kasallikning o'rtacha va og'ir shakllari ustunlik qildi (64%). Erkaklarda qo'llarda va tirsaklarda psoriazning tarqalishi ko'proq uchradi, ayollarda esa bosh sohasidagi lezyonlar va qichishish bilan kechuvchi simptomlar ustun bo'ldi.

Jinsiy farqlar biologik davolashga javobda ham namoyon bo'ldi: ayollar TNF- α ingibitorlariga yaxshi javob bersa, erkaklar IL-23 antagonistlariga yuqori samaradorlik ko'rsatdi. Bundan tashqari, ayollarda davolashning nojo'ya ta'siri kamroq kuzatilgan.

1-jadval. Erkaklar va ayollarda psoriazning klinik belgilari

Klinik xususiyatlar	Erkaklar	Ayollar
PASI indeksi (o'rtacha)	18,7	12,5
Tirnoq psoriazi (%)	42	28
Artrit bilan bog'liqligi (%)	35	19
Soch qismidagi psoriaz (%)	23	46

2-jadval. Biologik preparatlarning samaradorligi (%).

Preparatlar	Erkaklar	Ayollar
TNF- α ingibitorlari	65	76
IL-17A antagonistlari	82	68
IL-23 antagonistlari	78	72



1-rasm. Psoriazning turlari

Fizioterapevtik muolajalar psoriaz kasalligi bilan og'rigan bemorlarning farovonligini sezilarli darajada yaxshilaydi. Ba'zi hollarda ular dori-darmonlardan butunlay voz kechishga imkon beradi. Eng ko'p ishlatiladigan:

- [Selektiv fototerapiya.](#)
- [Fotokimyoterapiya \(PUVA terapiyasi\).](#)
- [Lazer terapiyasi.](#)
- [Monoxromatik ultrabinafsha nurlari.](#)
- [Elektrouyqu.](#)
- [Ultratovush terapiyasi.](#)
- [Magnit terapiya \(Betatron apparati\).](#)
- Asalari zahari bilan davolash.
- [Gipertermiya.](#)

Psoriazni davolash uchun malhamlar

- Salitsil malhami (terini yumshoq qiladi, yallig'lanishni engillashtiradi, epidermisning o'lik hujayralarini olib tashlaydi);
- Antralin (DNK sintezini sekinlashtiradi, hujayra fermentlarining faolligini pasaytiradi, hujayra bo'linish jarayonini sekinlashtiradi);
- Oltin gugurtli malham (zararsizlantiradi, yumshatadi, o'choqlardan oq qoplamani olib tashlaydi);
- Naftalan malhami (qichishishni yengillashtiradi, behushlik qiladi, immunitet reaksiyalarini normallashtiradi).

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, psoriazning klinik kechishi va davolashga javob jinsga bog'liq holda sezilarli farq qiladi. Erkaklarda kasallik

og'irroq shaklda kechib, ko'proq asoratlar bilan namoyon bo'lsa, ayollarda yumshoqroq kechish va yengil simptomlar kuzatiladi.

Davolash strategiyalarini individual yondashuv asosida belgilash psoriazning samarali boshqaruvi uchun muhimdir. Tadqiqot natijalari jinsga bog'liq yondashuvni inobatga olgan holda klinik amaliyotda foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Lambert J., et al. (2021). Gender Differences in Psoriasis: Clinical and Therapeutic Implications. *Journal of Dermatological Science*, 104(3), 225-232.
2. Smith C., et al. (2020). Immunological Mechanisms Underlying Gender Differences in Psoriasis. *Immunology and Therapy*, 15(2), 145-158.
3. Johnson H., et al. (2019). Biologic Therapy in Psoriasis: Evaluating Gender Differences. *Clinical Dermatology*, 33(4), 312-319.
4. WHO. (2022). Global Report on Psoriasis. World Health Organization Publications.
5. Zhang Y., et al. (2020). Psoriasis and Hormonal Influence: A Review. *Journal of Autoimmune Diseases*, 22(5), 195-204.